

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Honorati Fabri, Societatis Jesu Theologi,
Apologeticus Doctrinæ Moralis Eiusdem Societatis**

Fabri, Honoré

Coloniæ Agrippinæ, MDCLXXII

Exponitur Clement. Exivi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94565](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94565)

sufficientis non sit in conjugatis exferè semper, aut etiam plerumque contingentibus. Itaque illud. *cap. Inquisitioni*, secundum unam ejus intelligentiam, nil habet proliis pro præfenti controversia, & secundum alteram est potius pro nobis. Ad rationes utriusque initio propositas patet satis ex dictis, quæ occurrunt sit distinctio opinionis retentæ, vel depositæ, & sic, vel sic depositæ.

Illustrantur tres alii textus Canonici tangentes opinionem probabilem.

ART. CLXXXI. **I**ndidem facillè intelliguntur textus alii duo valde fines, præcedenti *cap. Dominus*, de sec. nupt. & *cap. Cum per bellicam* 34. quæst. 1. & 2. & in *cap. Dominus*. Cavetur ne quis migret ad secundas nuptias, quin constiterit de prioris conjugis morte, ac deinde subditur: *Si verò aliquis, vel aliqua id hactenus non observavit, & de morte prioris conjugis adhuc sibi existimat dubitandum, ei quæ sibi nupsit, debitum non denegat postulant; quod à se tamen non erit nullatenus exigendum.* Ratione utriusque, & sensu superius explicatis quoad utramque partem, nisi quoad hæc verba, quoad debitum non denegandum, in sagis inclinare videantur ad interpretationem fundatam in obligatione vitandi majus malum, quatenus id non præscribunt pro prima tantum vice, sed potius permanent. Recolatur annotatio præmissa, art. 179. sub finem. In *cap. Cum per bellicam*. Hoc specialiter habetur post præscriptum redditum ad priorem conjugem, quo existimato mortuo initum erat secundum matrimonium, si is deinde compareat. Nec tamen culpabilis iudicetur, inquit Leo Papa, & tanquam alieni juris perversor, qui personam (uxorem) eius mariti, qui jam non esse existimabatur, assumpsit. Et rursus paucis interjectis: *Si viri post longam captivitatem reversi, ita in dilectione suarum conjugum perseverant, ut eas cupiant in suum redire consortium, omittendum est, & inculpabile iudicandum est, quod necessitas intulit (transitus ad secundas nuptias) restituendum quod fides possit.* Habes in his bis repetitum, irreprehensibilem esse transitum ad secundas nuptias factum sub existimatione, tamen si falsa, de morte prioris conjugis, qui deinde comparuit exigens jura conjugii. Ea autem existimatio non potuit esse omnino certa, cum falsitas repugnet totali certitudini. Potuit verò esse probabilis, cum probabilitati non repugnet similiter falsitas, ut patet inter alia ex Innoc. III. *cap. Fraternitatis*, de frig. & malef. ad med. ibi: *Sententiam devortii per errorem, licet probabilem, novimus esse prolatam.* An ea probabilitas esset absolute major, quam probabilitas partis oppositæ, an minor; an solus excessus secundum quid esset certus, ac manifestus ex utralibet parte supra alteram, cum ancipiti incertitudine quoad excessum utriusvis simpliciter, & absolute cum nil extenus dicatur, aut specialiter insinuetur in textu: Videtur non alium probabilitatis gradum subintelligi rationabiliter posse, quam qui communiter reputatur sufficiens ad fidem humanam non leviter, ac temerè, sed discretè, ac maturè concipiendam; ita videlicet ut mors prioris conjugis credatur cum fundamento ex plerumque non fallentibus, & cui insit excessus aliquis saltem secundum quid supra fundamentum, si quod addit in oppositum, atque ratione talis excessus pertrahat de facto ad assensum. Eodem sensu accipiendum est, *cap. in præsentia*, de sponsal. & metr. ubi consultationi de secundis nuptiis mulierum, quæ certificari non poterant de vita, vel morte conjugum jamdudum absentium, respondet Clemens III. ut non permittantur ad secunda vota convolare, donec certum nuntium recipiant de morte virorum. Intelligitur mirum certitudo, qualis exigi, ac repetiri solet in ordinario rerum humanarum commercio, id est, quæ exposita à nobis modo est, atque ita intelligitur probata merito reponens verisimile pro certo, huiusmodi ubi tamen verisimiliter præsumitur de morte, si mortuus erat, excusatur. Unde nil, aut parum pro certo creditur, certus nuntius, an certum nuntium exigatur in materia, circa quod controvertunt nonnulli apud Simplicium. Utrovis namque modo intelligitur commode testimonium inductivum certitudinis, quibus, & quanta inesse communiter solet, ut dictum est, licet humanæ conceptæ, ex credulitate probatis, & aliquando paulò prius idem Clemens loquebatur.

Exponitur Clement. Exiv.

ART. CLXXXII. **V**ideri demum potest speculatio indigere discussione textus ex Clem. Exiv. de rebus signis. ubi præmissis dubiis FF Minorum circa ea, quæ ex vi regulæ, & confessionis obligant, vel non obligant sub lethali, eorundemque insinuatione pro Pontificia desuper declaratione, subiungit Clemens V. *Nos itaque, qui in sinceris horum consiliis dilectamur, attendentes quod in his, quæ animæ salutari sunt, ad vitandos graves remorsus conscientie persequimur, sub præmissa dubiorum voce, sermone hic procul dubio esse de probabilibus hinc, & inde opinionibus. Quia in Ordine Seraphico nunquam desuimus, & tunc maxime temporis florebat plurimi doctorum, & pietate præclari viri, quorum & auctoritas, & argumenta ad verum, ac legitimè probabiliter gradum promoverentur partem; cum assensum, tum negativam obligationis gravem quoad ea, circa quæ erant divisi, quibusdam dicentibus, ut præfatur paulò prius Pontifex circa punctum principale, quod ad omnia; alius autem asserentibus, quod ad sola illa, &c. tenerentur. Ergo in dubiis etiam late, ac propriè talibus, iisdemque verè, ac propriè probabilibus opinionibus, pars securior est tenenda ex præfatis pro Pontificio. Et confirmatur, quia si omnes, qui circa plerique omnes viri docti, & pii, & graves Ordinis Franciscani fuissent concordēs quoad obligationem vel non obligationem gravem circa singula puncta proposita, nec totus Ordo motus fuisset ad postulandam declarationem Pontificiam propter paucissimorum, aut ineptorum tergiversationes inanes, nec Pontifex illam exhibuisset, prout exhibere accuratissimam valde locupletem, & longam. Erant igitur auctores controversiarum, quales ad probabilitatem opinionum abundè sufficerent & quorum proinde auctoritas se sola tolleret, juxta nostram sententiam, omne periculum peccandi lethali contra regulam, nec ultra illam quidquam desiderari providere debuisset ad sinceram, & teneram conscientiam tranquillitate donandas, & tamen aliter confuere, & Ordo petendo, & Pontifex indulgendo declarationem prædictam.*

ART. CLXXXIII. Duo circa hunc textum exponere oportet, sensum axiomatis Pontificii, quod obijcit, & necessitatem Pontificiæ declarationis.

quæ ponderatur in contrarium. Quoad primum ex-
pedi imprimis, considerare, quid Pontifex ipse ope-
re præstitit sub norma illa agendi sibi propo-
sitæ, quatenus sensus antecedentis ex consequenti bene
illato, & verbi directivi, seu regulæ ex opere fide-
liter correspondenti certò innocuit, & clarè, si-
cut natura causæ ex causato. Adversari per partem
secutorem, quæ tenenda prædicatur, intelligivo-
lententiam rigidiorem, & assertivam, ac inducti-
vam obligationis probabiliter utrumque controver-
sa. At Pontifex è contra orditur suam declarati-
onem amplectendo sententiam laxiorem, & negati-
vam, ac exclusivam obligationis, de qua inter alia
controvertebatur. Cum enim prætulisset verba illa.
Attendentes, quod in his, quæ animæ salutem respiciunt,
præceptum est tenenda, immediate subiungit sic: Di-
ctum, quod licet Fratres non ad omnium, quæ sub verbis
imperativi modum ponuntur in regula, sicut ad præceptorum,
præceptis æquipollentium observantiam teneantur: Ex-
pedit tamen, &c. Quod autem circa hoc punctum
præstitisset controversia, idemque punctum simul
cum aliis propositum fuerit Pontifici, ut ab eo de-
clararetur, liquet ex his ipsis verbis paulò prius in-
sertis propositioni contrariarum. Item quia non-
nulla verba imperativi modi negativè, vel assertivè ap-
pósita inferantur (in regula) hæcenus existit dubita-
tum, an teneantur ad ista, ut ad habentia vim præcep-
ti. Ad hoc dubium juxta regulam de secutori sumpta
pro rigidiore, & assertiva obligationis, seu quæ, ut
dicitur à nonnullis, stat pro lege contra libertatem,
et libidinem, respondendum procul dubio erat, ad
ex omnia teneri Fratres, ut ad habentia vim præcep-
ti. At Pontifex è contra respondet, non ad omnium
eiusmodi, sicut ad præceptorum observantiam ten-
neri Fratres. Ergo pars secutior non est Pontifici
eodem, ac sententia affirmans, & indicens obliga-
tionem, seu quæ dicitur stare pro lege. Idem clarè
apparet ex toto contextu antecedenti illius Bullæ.
In omnibus namque punctis contrariarum, aut
seu omnibus distinguit Pontifex, & partim con-
sentit affirmantibus obligationem, & obligationis
gravitatem, partim negantibus alterutram, vel
utramque. Produco ex. gr. primum, ac principale
punctum contrarium, ex S. Cum igitur imprimis,
Ex. Tuit hæsitatum, inquit Pontifex, an Fratres ejus-
dem Ordinis ad omnia tam præcepta, quàm consilia Evan-
gelii, ex professione sue regulæ, teneantur: Quibusdam
dicentibus, quod ad omnia; aliis verò asserentibus, quod
ad sola illa tria, videlicet, &c. obligantur. Respon-
sio autem Pontificia procedit distinguendo, ut dixi,
& prima pars negativa, ac exclusiva obligationis
incipit sic: *Veni regulam non potest dici teneri ex vi*
voti huiusmodi ad ea consilia Evangelica, quæ in regula
non ponuntur. Attecam partem assertivam, & indu-
ctivam obligationis exprimit his verbis: Sed etiam
teneantur ad ea omnia implenda, quæ sunt pertinentia
ad hæc tria prædicta, quæ regula ipsa ponit. Hæc porro
pertinentia ad tria vota subdividit rursus in duas
similiter partes, atque benigniori præmissa transit
ad strictiorem simili modo ab illis verbis: *Nec tamen*
putandum est, quod B. Franciscus professores huius regu-
læ, quantum ad omnia contenta in regula modificantia
tria vota, seu ad alia in ipsa expressa intenderit a qualiter
obligatos, quin potius aperte discrevit, &c. Idem pro-
portionaliter perficiet in toto Bullæ progressu, qui
vellet eam legere, & observare. In omnibus nam-
que punctis controversis procedit Clemens distin-
guendo, & declarando, quæ, & quatenus observare

teneantur, & non teneantur Fratres, & quæ sub gra-
vi, quæ sub levi. Quod profectò faciendum minimè
fuisse, nec facere licuisse, si sensus particula de te-
nenda securiori fuisse intimativus obligationis ad
sententiam tutiorem, seu assertivam legis, ac obli-
gationis. Non inquam, licuisse in sensu composito
voluntatis, quæ in contextu Bullæ apparet, ac eminet
quàm clarissimè, nil ulla ex parte derogandi regulæ
S. Francisci, sed eam in suo vigore quoad omnes suos
apices retinendi, & confirmandi. Hoc enim præsup-
posito, & addito insuper, non solum in dubiis, sed
etiam in omnibus probabiliter hinc, & inde contro-
versis teneri Fratres, juxta Adversariorum interpre-
tationem, ad sententiam rigidiorem, & assertivam
obligationis etiam gravi opere complendam, non
solum nulla amplius opus erat declaratione, ut ex se
satis patet; sed præterea erat illicitum facere declara-
tionem declinando partim in sententiam mitiorem,
& libertatem ab obligatione saltem gravi, partim in
rigidiorem, & subjicientem obligationi etiam gravi.
Quia qua parte declinat in mitiorem, quoad singu-
la seorsim puncta, contradiceret priori declarationi
universali de rigidiore, seu tutiori, ubique exequu-
tioni necessario mandanda, ac proinde Fratres simul
tenerentur, & non tenerentur ad aliqua in conscien-
tia, ut patet consideranti. Patet verò multò clariùs
ejusmodi implicationem conscientiarum esse intrin-
secè malam.

ART. CLXXXIV. Sensus itaque legitimus axio-
matis de tenenda parte securiori, prout hic usurpa-
tur à Pontifice, est purè consiliativus, & non præcep-
tivus, seu intimativus obligationis præcepti. Voluit
nimirum ante omnia Clemens, prout condecabat
zelum Summi Pastoris, & eximiam ejusdem erga Or-
dinem Seraphicum charitatem, quam inibi insigni-
ter præ se fert, hortari Fratres, ut ubicumque occur-
reret aliqua ratio dubitandi, seu difficultas, an regula
obligaret in conscientia, & an obligatione gravi, an
levi, perinde se gererent in operando, atque si obliga-
tio esset certa, eaque gravis, ut sic prospicerent per-
fectæ animorum suorum tranquillitati, & paci spiri-
tuali. Hic sensus, & hæc intentio apparet ultra ea, quæ
dicta sunt, ex contextu immediato. Pontifex enim
cum prætulisset saluberrimum axioma de tenenda
parte securiori, ad vitandos graves remorsus consci-
entiarum, ac deinde subjunxisset, cum particula *licet*, de-
clarationem exclusivam obligationis præceptivæ, aut
quali præceptivæ ad omnia, quæ sub verbis impera-
tivi modi ponuntur in regula, de quo puncto serve-
bant opiniones contrariæ inter Fratres, prout retu-
limus; superaddit denique hæc verba: *Expedi ipsis*
fratribus ad observandam puritatem regulæ, & rigorem,
quod ad ea, sicut ad æquivalentia præceptis, se noverint obli-
gatos, quæ hic inferius annotantur. Ergo quoniam ex-
ceptio firmat regulam in contrarium, si exceptis, quæ
ibi inferius notantur, quoad cætera, non expediebat
Fratribus, ut se similiter noscerent obligatos, tametsi
sub verbis imperativi modi essent similiter posita in
regula, propterea quæ una pars eorumdem Fratrum
censureret uniformem, & prorsus eandem, quoad ejus-
modi omnia, obligationem exstere. Cum dubitari
minimè possit, quin hæc pars assertiva uniformis uni-
versaliter obligationis esset, sitque etiam nunc tutior
in exequutione, & stans, ut dicitur, pro lege dubita-
ri profectò minimè debet, quin axioma prædictum
de securiori parte tenenda in iis, quæ animi salutem
respicunt, non sit accipiendum (sub ea universali-
tate, sub qua effertur) tanquam obligans ad tutiorem, sed

fallacia eius doctrina obistere potuit huiusmodi declarationi. Verum neque fieri potuit, ut Pontifex similiter uno verbo declararet e converso, licere omnibus Fratribus, & toti Ordini operari circa omnia controversa juxta mitiorem, seu laxiorem opinionem. Quia licet opiniones hinc, & inde contrarie essent probabiles, quod concedo probari bene ratione dubitandi, ejusque confirmatione propositus, art. 182. Essent, inquam, probabiles apud auctores cujusque in unaquaque controversia opinionis, & apud eorum alios, seu qui eorum autoritati potissimum debebant; non tamen erant probabiles eadem opiniones saltem omnes apud auctores contrarium respectu opinionum, utpote adherentes sententiis suas aliquoad eo firmiter, actenaciter, ut sententias oppositas reputarent improbables, & nonnullis earum graves praecepta censuras inurerent, ut apparet inter alia ex iis ejusdem Bullae verbis veris finem, ubi circa unum ex punctis controversis dicitur sic: *Dicere autem, sicut aliqui asserere perhibent, quod hanc non sit rehere, usum pauperem includi, vel non includi, sicut Evangelice paupertatis, presumptuosum, & temerarium judicamus.* Dicitur autem est superius, dum ageremus de libertate opinandi, non esse licitum utrumque opinionis apud aliquem, vel aliquos probabiles, nisi etiam sit probabilis apud ipsum utentem, idemque eidem assenti proxime possit, & quoquo demum modo assentiatur ei ipsa. Concluditur itaque declarationem Pontificam, juxta nostra principia, & necessariam omnino fuisse, & oportuisse, ut eo modo fieret, quo peracta de facto est, nempe seligendo verisimiliora quaeque, & rationi, ac legitime intelligentie regule magis consona, atque assentiendo partim rigidioribus, partim mitioribus; cum si opposita nobis doctrina vera esset, oppositum fieri debuisset, ut ostensum nuper fuit. Ac proinde Clem. Exivi, cum nil habeat adversus doctrinam nostram, eandem potius fovet, quam oppositam.

Dirigitur paritas periculi traducta ex dubiis ad probabilia.

ART. CLXXXVII. **O**mitto plures alios textus petitos ex Jure Canonico, quos nonnulli Adversariorum congerunt magno numero, quia ii, quos exposuimus, omnium iudicio praecipui reputantur, nec ceteri vim ullam habent specialem, cum sint illorum, ut dicitur concordantes, ut patet ex glossis ad eosdem illos textus, praefertim ad cap. *Tuvenis, de spon. & cap. Ad audientiam, de homic.* Ubi conferunt alii similes recensentur. Verum oportet considerare universalem aliam Adversariorum ponderationem omnibus ejusmodi textibus communem, quae hoc enthymemate continetur. In dubiis tutior pars est eligenda. Ergo etiam in probabilibus. Antecedens usurpatur in iuribus praedictis, & alibi saepe tanquam axioma indubitatum. Probatur consequentia. Primo, quia in Jure Canonico, & Civili sub voce dubiorum comprehenduntur promiscue, omnia utrumque controversia; tamen utrumque probabilia sint, & ad sint DD. sive pauci, sive multi invicem pugnantes, uti productis multis, & magnis testibus, ac primum ex lexicographis Bertachino, Spiegelio, Schardio, Kahlo, verb. *Dubium*. Ostendit post alios P. Gobat in clypeo, sect. 5. num. 67. Secundo, quia ratio anteceden-

dentis est communis consequenti. Ratio enim, ob quam in dubio de peccato, vel non peccato non licet agere, nisi quod tutius est, tota desumitur ex periculo transgrediendi legem Dei, cui periculo se exponit, qui id agit, de quo dubitat, an sit peccatum, eique periculo se exponendo, ut assequatur suam, vel delectationem, vel utilitatem, eo ipso non satis reveretur legem Dei, sed quasi pro nihilo illam habet, dum praerigit certitudinem percipiendae delectationis, aut utilitatis temporalis, contingentiae transgressionis legis Dei, eamque contingentiam devorat, nil curans, an haec transgressio insit, vel non insit. Ejusmodi autem periculum adest similiter in utrumque probabilibus, & viget in eisdem ut minimum aequaliter. Quia in quaestione ex. g. an omissio Missae, aut labor servilis hodiernus, sit peccatum, necne? sive adit utrumque dubitatio, sive probabilitas; perinde altera pars est omnino tuta, nempe audire Sacrum, & abstinere a labore servili. Ergo est etiam perinde periculosa pars opposita, nempe omittere Sacrum, & laborare serviliter. Necesse nimirum est, ut ubi tantumdem adest securitatis pro una parte contradictionis, tantumdem superfit periculi pro parte opposita. Accedit eandem prorsus esse comparationem nullius fundamenti cum nullo fundamento contrario, ut in dubio negativo; fundamenti levis cum levi fundamento contrario, ut in dubio positivo; fundamenti gravis cum gravi fundamento contrario, ut in utrumque probabil. Ubique enim datur eadem prorsus unius partis ad alteram aequi- ponderatio, ac proinde datur ubique eadem ratio periculi ex una parte, & eadem securitatis ex altera. Idem porro dicendum est, ut patet, de plus, & minus quoad levitatem, & gravitatem alterutrius partis contradictionis sub un formi utrobique proportionem partium contradictionis. Constat igitur eandem inesse omnino rationem periculi alteri parti contradictionis, tam in probabilibus, quam in dubiis.

ART. CLXXXVIII. Libenter ego, & plene subscribo antecedenti huius argumenti sensu, quo communiter apud Theologos effertur, nempe loquendo de dubiis imprimis propriis, & strictis talibus absque ullo in alterutram partem determinato assensu, vel dissensu; & deinde practicis, & harentibus circa licitum, & illicitum; peccatum, & non peccatum respectu imminenti actionis, vel omissionis; ac demum intelligendo de tutiori parte eligenda, non solum per modum consilii, & supererogationis, sed etiam de necessitate praeccepti naturalis prorsus indispensabilis. Verissimum namque, & certissimum puto id, aut agentem, aut omittentem, de cuius aut omissione, aut commissione adhuc dubitat, an sit peccatum, cum certo sciat in opposito nullum esse peccatum, eo ipso peccare, atque peccatum evadere ejusdem generis, cuius esset, si adesset certa notitia de ratione peccati, de qua actualiter dubitatur. Id quod Adrianus inter alios, quodlib. 2. art. 1. in 3. ratione dubitandi merito assumit tanquam principium indubitatum, & dicit esse *communem omnium Doctorum maximam*, atque ut talem saepe supponit, ac exprimit in progressu totius eius quodlibeti, maxime vero in decisione articuli praedicti, seu potius in prima ad dicendum substructione: *Regula, ait, magistralis est: Quicumque agit id, de quo dubitat, an sit mortale, peccat mortaliter, discrimini se exponens.* Paulo post adducit in eius rei confirmationem testimonium D. Thomae, ex ipsius quodlib. 3. quaest. 13. seu ut nunc habetur, quaest. 6. art. 13. & insinuat plus deferendum esse auctoritati D. Thomae in quod-